

ความเห็นในการวินิจฉัยคดีส่วนตน
ของ นายสุพจน์ ไข่มุกด์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๕/๒๕๕๖

เรื่องพิจารณาที่ ๕๗/๒๕๕๕

วันที่ ๑๖ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ มาตรา ๗๔ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๔ วรรคสอง หรือไม่

ความเห็น

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๔ เป็นบทบัญญัติอยู่ในหมวด ๓ ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ ๔ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งมาตรา ๓๔ วรรคสอง บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด” บทบัญญัติดังกล่าวมีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญา มิให้ต้องรับโทษหนักกว่าที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะที่บุคคลนั้นกระทำความผิด และตราบเท่าที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาไม่เป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้น จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนผู้กระทำความผิดมิได้ ซึ่งเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของผู้กระทำความผิดอาญา และเป็นสิทธิพื้นฐานที่บุคคลทุกคนย่อมได้รับความคุ้มครอง หลักการดังกล่าวสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. ๑๙๔๘ ข้อ ๑๑ และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. ๑๙๖๖ ข้อ ๑๔ และข้อ ๑๕

สำหรับพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ ตราขึ้นเนื่องจากพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๒๑ ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้ว ดังนั้น บทบัญญัติต่าง ๆ จึงไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศที่ได้เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการพัฒนาและการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การค้าและอุตสาหกรรมของประเทศและระหว่างประเทศ สมควรที่จะได้มีการปรับปรุงมาตรการคุ้มครองด้านลิขสิทธิ์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวและเพื่อส่งเสริมให้มีการสร้างสรรค์งาน

ในด้านวรรณกรรม ศิลปกรรม และงานด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมากยิ่งขึ้น รวมทั้งมีบทกำหนดโทษหากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติที่พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์กำหนดไว้ ทั้งนี้ มาตรา ๗๔ ซึ่งเป็นบทบัญญัติในหมวด ๘ บทกำหนดโทษ บัญญัติว่า “ในกรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่ากรรมการหรือผู้จัดการทุกคนของนิติบุคคลนั้นเป็นผู้ร่วมกระทำผิดกับนิติบุคคลนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการกระทำของนิติบุคคลนั้นได้กระทำโดยตนมิได้รู้เห็นหรือยินยอมด้วย”

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ มาตรา ๗๔ แล้วเห็นว่า เป็นบทบัญญัติถึงกรณีที่นิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิด ให้ถือว่ากรรมการหรือผู้จัดการทุกคนของนิติบุคคลนั้นเป็นผู้ร่วมกระทำผิดกับนิติบุคคลด้วย ทั้งนี้ มีข้อยกเว้นที่กรรมการหรือผู้จัดการทุกคนจะไม่ต้องร่วมรับผิดกับนิติบุคคลหากสามารถพิสูจน์ได้ว่า ตนมิได้รู้เห็นหรือยินยอมด้วยในการกระทำของนิติบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่า ได้กระทำความผิดนั้น

บทบัญญัติดังกล่าวเป็นการกำหนดตัวบุคคลผู้ที่จะต้องรับผิดชอบในทางอาญาร่วมกับนิติบุคคล เนื่องจากนิติบุคคลเป็นบุคคลสมมุติขึ้นตามกฎหมาย นิติบุคคลจะไม่สามารถกระทำการใด ๆ ได้ด้วยตัวของนิติบุคคลเอง หรือไม่สามารที่จะก่อให้เกิดนิติสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกได้เลย หากปราศจากบุคคลผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลนั้น ซึ่งอาจได้แก่กรรมการหรือผู้จัดการของนิติบุคคล โดยหลักการบุคคลที่ศาลจะพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิด ศาลจะต้องมีการนำเสนอพยานหลักฐานให้สืบสงสัยในเหตุ ๒ ประการคือ ประการแรก มีการกระทำที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิดขึ้นจริงหรือไม่ และประการที่สอง จำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้นจริงหรือไม่ ทั้งนี้ ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๒๗ บัญญัติไว้ นอกจากนี้ มาตรา ๑๗๔ ยังได้บัญญัติถึงการสืบพยานหลักฐานในความผิดทางอาญาว่า ก่อนนำพยานเข้าสืบโจทก์มีอำนาจเปิดคดีเพื่อให้ศาลทราบคดีโจทก์ คือแถลงถึงลักษณะของฟ้องอีกทั้งพยานหลักฐานที่จะนำสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย เสร็จแล้วให้โจทก์นำพยานเข้าสืบ และเมื่อสืบพยานโจทก์เสร็จแล้ว จำเลยมีอำนาจเปิดคดีเพื่อให้ศาลทราบคดีจำเลย โดยแถลงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายซึ่งตั้งใจอ้างอิงทั้งแสดงพยานหลักฐานที่จะนำสืบ เสร็จแล้วให้จำเลยนำพยานเข้าสืบ นอกจากนี้ หากโจทก์ประสงค์ที่จะให้ศาลยุติธรรมพิพากษาลงโทษกรรมการหรือผู้จัดการของนิติบุคคลให้รับผิดชอบร่วมกับนิติบุคคล โจทก์ก็ต้องบรรยายฟ้องให้เห็นถึงพฤติการณ์ของกรรมการหรือผู้จัดการที่ได้ร่วมกันกระทำความผิด

ซึ่งจะต้องมีคำร้องทุกข์กล่าวโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และมีคำขอให้ศาลมีคำพิพากษา ลงโทษกรรมการหรือผู้จัดการที่เป็นตัวการด้วย ดังคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๔๑๐/๒๕๕๖ ที่สรุปความได้ว่า พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ มาตรา ๗๔ มีเจตนารมณ์ให้ดำเนินคดีเพื่อลงโทษกรรมการ หรือผู้จัดการของนิติบุคคลที่นิติบุคคลนั้นกระทำความผิดด้วย โดยให้ถือว่าร่วมกระทำความผิดกับนิติบุคคล เป็นตัวการด้วยกันตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๘๓ แต่ความเป็นนิติบุคคลของบริษัทจำเลยที่ ๑ เป็นส่วนหนึ่งต่างหากจากจำเลยที่ ๒ ที่มีฐานะเป็นกรรมการ ประกอบกับความรับผิดชอบในทางอาญา เป็นเรื่องเฉพาะตัวของผู้กระทำความผิด ดังนั้น เมื่อหนังสือมอบอำนาจให้ร้องทุกข์ระบุให้ดำเนินคดีแก่จำเลยที่ ๑ เท่านั้น จึงไม่มีผลที่จะให้ถือได้ว่าโจทก์ร่วมร้องทุกข์ให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีแก่จำเลยที่ ๒ ด้วย แม้ว่าในขณะที่ฟ้องทุกข์โจทก์ร่วมยังไม่รู้จักชื่อกรรมการของบริษัทจำเลยที่ ๑ ว่าเป็นจำเลยที่ ๒ แต่ก็มีสิทธิ ที่จะร้องทุกข์ให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีแก่กรรมการของบริษัทจำเลยที่ ๑ โดยเพียงแต่ระบุตำแหน่งไว้ได้ กรณีจึงถือไม่ได้ว่าโจทก์ร่วมได้ร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีแก่จำเลยที่ ๒ ภายในอายุความแล้ว

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญามีหลักกฎหมายอยู่ว่า บุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาล จะมีคำพิพากษาว่า บุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้น เมื่อโจทก์ฟ้องกล่าวหาว่าจำเลยกระทำความผิด ถ้าจำเลยให้การปฏิเสธ ภาระการพิสูจน์ย่อมตกอยู่แก่โจทก์เสมอ โจทก์จึงมีหน้าที่ในการนำพยานหลักฐาน เข้าสืบก่อนเพื่อให้ศาลได้เห็นว่ ในคดีดังกล่าวมีการกระทำที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิดเกิดขึ้นจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น จะมีข้อยกเว้นก็เฉพาะกรณีที่จำเลยให้การยอมรับตามฟ้องโจทก์ แต่อ้างเหตุบรรเทาโทษ เช่น กระทำด้วยความจำเป็นหรือวิกลจริต หรือเหตุลดหย่อนโทษ เช่น กระทำความผิดโดยบันดาลโทสะ และกรณีที่กฎหมายสันนิษฐานไว้เบื้องต้นไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด เช่น พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. ๒๔๗๘ มาตรา ๖ ที่บัญญัติว่า ผู้ใดอยู่ในวงการเล่นอันขัดต่อบท แห่งพระราชบัญญัตินี้ หรือขัดต่อข้อความในกฎกระทรวง หรือใบอนุญาตซึ่งออกตามพระราชบัญญัตินี้ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้นั้นเล่นด้วย ฯ ทั้งสองกรณีนี้ภาระการพิสูจน์ย่อมตกอยู่แก่จำเลย

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ มาตรา ๗๔ แล้วเห็นว่า บทบัญญัติดังกล่าว ไม่ได้เป็นบทที่สันนิษฐานความผิดของกรรมการหรือผู้จัดการทุกคนตั้งแต่แรกเริ่มคดี หากแต่เป็นบท ที่กำหนดไว้แต่เพียงว่า ให้กรรมการหรือผู้จัดการเป็นผู้ร่วมกระทำความผิดกับนิติบุคคลนั้น กล่าวคือ โจทก์ยังคงต้องมีหน้าที่ในการพิสูจน์ให้ศาลได้เห็นว่ นิติบุคคลดังกล่าวเป็นผู้กระทำความผิดเสียก่อน

ซึ่งในการพิสูจน์ความผิดของนิติบุคคลนั้น เนื่องจากนิติบุคคลเป็นบุคคลสมมุติขึ้นตามกฎหมายดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว ดังนั้น การพิสูจน์ความผิดของนิติบุคคล โจทก์ก็ย่อมจะต้องพิสูจน์จากการสั่งการหรือการกระทำของบุคคลใดหรือไม่สั่งการหรือไม่กระทำการอันเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำของกรรมการหรือผู้จัดการซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นนั่นเอง และเมื่อฝ่ายโจทก์ได้นำพยานหลักฐานเข้าสืบให้ศาลได้เห็นความผิดเสร็จแล้ว ฝ่ายจำเลยคือนิติบุคคล ซึ่งหมายถึงกรรมการหรือผู้จัดการหรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในนามของนิติบุคคลนั้น และกรรมการหรือผู้จัดการที่ถูกฟ้องคดีให้เป็นผู้ร่วมรับผิดชอบกับนิติบุคคลก็สามารถนำพยานหลักฐานเข้าสืบพิสูจน์เพื่อให้ศาลได้เห็นถึงความบริสุทธิ์ของฝ่ายจำเลยได้อย่างเต็มที่ การต่อสู้คดีของนิติบุคคลจึงเป็นการต่อสู้คดีของกรรมการหรือผู้จัดการในฐานะกระทำในนามนิติบุคคล และการต่อสู้คดีของกรรมการหรือผู้จัดการที่ถูกฟ้องคดีให้ร่วมรับผิดชอบกับนิติบุคคลนั้นไปด้วย หากใช่เป็นกรณีที่ฝ่ายโจทก์จะต้องพิสูจน์ให้เห็นเฉพาะความผิดของนิติบุคคลแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยโจทก์ไม่ต้องนำสืบพิสูจน์เพื่อให้ศาลเห็นว่า กรรมการหรือผู้จัดการได้กระทำความผิดดังกล่าวกับนิติบุคคลด้วยหรือไม่ และในส่วนของกรรมการหรือผู้จัดการหากพิสูจน์ได้ว่า ไม่ได้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดไม่มีส่วนรู้เห็นหรือยินยอมด้วยในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น ก็ไม่ต้องร่วมรับผิดชอบกับนิติบุคคลแต่อย่างใด

ดังนั้น การที่พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ มาตรา ๗๔ บัญญัติถึงกรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่ากรรมการหรือผู้จัดการทุกคนของนิติบุคคลนั้นเป็นผู้ร่วมกระทำผิดกับนิติบุคคลนั้น จึงมิใช่กรณีที่สันนิษฐานความผิดของกรรมการหรือผู้จัดการนั้นไว้ก่อนเพราะคำว่า “ให้ถือว่าเป็นผู้ร่วมกระทำความผิด” มิได้หมายถึงว่า “สันนิษฐานว่าเป็นผู้มีความผิดแล้ว” ที่จะต้องถูกปฏิบัติเยี่ยงผู้กระทำความผิดอันจะเป็นการขัดต่อหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของผู้กระทำความผิดอาญา และขัดต่อสิทธิพื้นฐานที่บุคคลทุกคนย่อมได้รับความคุ้มครอง อันจะเป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง แต่อย่างใด

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจึงมีความเห็นว่า พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ มาตรา ๗๔ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง

นายสุพจน์ ไข่มุกด์

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ